

Til
Oslo tingrett
v/dommerfullmektig Christine Løvf
oslo.tingrett@domstol.no

Oslo 29.05.2019

Deres ref.: 19-078913ENE-OTIR/01 og
19-078786ENE-OTIR/04

ANKE OVER KJENNELSEr OM LUKKEDE DØRER

Påtalemyndigheten mot NN og XX

Vi viser til Oslo tingretts kjennelser av 23. mai 2019 i ovennevnte sak om at fengslingsmøtet skulle behandles bak lukkede dører.

På vegne mediene erklærer vi med dette anke over Oslo tingretts kjennelser.

Vi er selvsagt oppmerksomme på at anken vil ha begrenset faktisk betydning i og med at fengslingsmøtet er avholdt. Vi er like fullt av den oppfatning at det er viktig å få en rettslig prøving av tingrettens kjennelser, både fordi vi mener dette har prinsipiell interesse, og fordi det kan være av betydning i forbindelse med eventuelle kommende fengslingsmøter i de samme sakene.

1. Spørsmålet om ankeadgang

Vi regner med at spørsmål knyttet til mediernes ankeadgang i tilfeller hvor retten beslutter å lukke dørene er avklart, ble blant annet gjennom Borgarting lagmannsretts kjennelse av 21. april 2017 (Saksnr. 17-62837SAK-BORG/04), og går ikke nærmere inn på dette.

Vi mener Norsk Redaktørforening må sies å ha slik rettslig interesse i denne saken at vi også her tilstås ankerett på vegne av pressen.

2. Generelt om lukkede dører i hovedforhandlinger i straffesaker

Prinsippet om offentlighet i rettspleien er nedfelt i domstolsloven § 124. Dette er et grunnleggende rettssikkerhetsprinsipp, jf. blant annet Den europeiske

menneskerettskonvensjon artikkel 6 nr. 1 og FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter artikkel 14 nr. 1. Formålet med dette prinsipp er blant annet å sikre offentlig kontroll med og mulighet for kritikk av rettergangen, jfr. Rt-2007-521 avsnitt 12.

I forarbeidene til domstoloven er det uttalt at retten i utgangspunktet ikke skal treffe avgjørelse om lukkede dører etter § 125 dersom den finner at et som kan gjøre lukkede dører ønskelig, effektivt vil kunne oppnås ved referatforbud, jf. Ot.prp. 55 (1997-1998) . Til sammenligning er det i Danmark ikke adgang til å lukke dørene når det er tilstrekkelig med referatforbud, jf. retsplejeloven § 29 (5).

At rettsforhandlingene skal gå for åpen rett er videre ansett som så viktig i et demokratisk samfunn at det er fastsatt i Grunnloven. Det må foreligge vektige grunner før det er anledning til å foreta innskrenkninger i offentlighetsprinsippet, jfr. Grunnlovens § 100 femte ledd:

"Alle har rett til innsyn i dokumenta til staten og kommunane og til å følgje forhandlingane i rettsmøte og folkevalde organ. Det kan i lov setjast grenser for denne retten av omsyn til personvern og av andre tungtvegande grunnar."

En beslutning om lukking av retten må videre oppfylle vilkårene i den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 10 nr. 2 for å være lovlig. EMK artikkel 10 er gjort til norsk rett med forrang, jfr. menneskerettslovens § 3 jfr. § 2. Det følger av praksis fra den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) og Høyesterett at EMK artikkel 10 får anvendelse i nærværende sak.

Medias viktigste rolle i et demokratisk samfunn er å bringe frem informasjon av allmenn interesse og å være en "offentlig vaktbikkje" i forhold til maktfaktorer i samfunnet. Denne særskilte samfunnsrollen er fremhevet i en rekke dommer fra EMD og Høyesterett, og er begrunnelsen for at media er gitt et særskilt vern etter EMK artikkel 10 om yrings- og informasjonsfrihet. EMK artikkel 10 får anvendelse dersom media ber om innsyn i en sak av allmenn interesse. Dette følger av praksis fra EMD – sist ved storkammeravgjørelsen Magyar Helsinki Bizottsag mot Ungarn av 8. november 2016 (18030/11), se avsnitt 157 flg. - og av praksis fra Høyesterett, jfr. Rt-2013-374 og Rt-2015-1467.

Lukking av retten vil således være ulovlig dersom ikke vilkårene i artikkel 10 annet ledd er oppfylt. Artikkel 10 annet ledd oppstiller tre vilkår: Inngrepet må være foreskrevet ved lov, det må være begrunnet i et av de uttømmende opplistede formålene i annet ledd og inngrepet må være nødvendig i et demokratisk samfunn.

3. Begrunnelsen for lukkede dører

Vi viser til tingrettens kjennelse i sak 19-078913ENE-OTIR/01 hvor det heter:

«Retten viser til at det er klausulerte dokumenter i saken, og at det vil vanskeliggjøre etterforskningen og sakens opplysning om offentligheten får tilgang til saksopplysninger på nåværende tidspunkt, jf. domstoloven § 125 bokstav c). Det vises også til sakens karakter og at hensynet til å unngå represalier for de involverte

tilsier lukkede dører, jf. Rt-2013-588, jf. domstoloven § 125 bokstav b). Retten finner det på denne bakgrunn påkrevd å lukke dørene.»

Vi stiller oss på flere punkter undrende til de begrunnelsene som her leder frem til en konklusjon om lukkede dører.

For det første vises det til etterforskningsmessige hensyn som begrunnelse, jfr domstolovens § 125, bokstav c. Dette korresponderer ikke med selve fengslingskjennelsen, hvor det heter at «Fengslingsbegjæringen er begrunnet i gjentakelsesfare.» Fare for bevisforspillelse eller andre forhold som skulle kunne påvirke etterforskningen er overhodet ikke nevnt. Det fremstår som inkonsistent. Dersom påtalemyndigheten og retten mener faren for bevisforspillelse er så stor at det referatforbudet som i utgangspunktet gjelder for fengslingsmøter, jfr domstolovens § 129, første ledd, alene ikke er nok, så er det i utgangspunktet etterforskningsmessige hensyn som vil måtte begrunne et sterkere virkemiddel, nemlig å lukke dørene.

Vi viser her til Bøhn (Domstoloven – kommentarutgave, 2. utgave) s 562, hvor det heter at «Forbudet er først og fremst begrunnet i personvern hensyn, men det må antas at referatforbudet også i noen tilfeller vil kunne ha en viss betydning for etterforskningen. I slike tilfeller vil rettsmøtet ofte gå for stengte dører, jf merknad til § 125.»

Også i Ot prp nr 55 (1997-1998), punkt 4.4.2.3 understrekes personvern hensynet som det primære i departementets drøfting av spørsmålet om oppmykning av referatforbudet for rettsmøter forut for hovedforhandling:

«Veid opp mot hensynet til personvern for siktede, finner departementet ikke at flertallets begrunnelse er tungtveiende nok til å endre dagens hovedregel.»

Retten begrunnelse for å lukke dørene, som altså er et forsterket tiltak opp mot det generelle referatforbudet, er altså ikke begrunnet i de hensyn som referatforbudet primært bygger på, og korresponderer heller ikke med påtalemyndighetens begrunnelse for forlenget fengsling.

For det andre viser retten til «sakens karakter». Det er etter vårt syn en begrunnelse som det er umulig å finne hjemmel for i loven. Retten knytter selv denne begrunnelsen til domstolovens § 125, bokstav b) som altså omhandler «hensynet til privatlivets fred eller ærbarhet». Som Bøhn (s 547) påpeker så er begrepet «privatlivets fred» noe uklart, men han understreker at

«Mange straffesaker, for eksempel sedelighetssaker, vil nødvendigvis gjelde personlige forhold, uten at dette som nevnt i seg selv gir grunn til å fravike hovedprinsippet om åpne dører.»

Det skal altså mer til etter domstolovens § 125 bokstav b) for at en opplysning skal omfattes av begrepet «privatlivets fred» enn det som følger av straffelovens meddelelsesforbud. I nærværende sak dreier det seg om påståtte lovbrudd som åpenbart har stor offentlig interesse, og som ikke i seg selv kan karakteriseres som en del av «privatlivet», selv om utgangspunktet for saken er forhold av mer privat karakter. Til det siste er ellers å bemerke at det å inngå ekteskap i seg selv heller ikke er et privat forhold. Det er i det hele tatt

vanskelig å skjønne hvordan retten kan rubrisere «sakens karakter» innenfor unntakshjemmelen i § 125, bokstav b).

For det tredje begrunner retten kjennelsen om lukkede dører i «hensynet til å unngå represalier for de involverte.» Heller ikke her er det enkelt å forstå hva retten mener. Er det represalier overfor de siktede eller de fornærmede? Eller er det andre parter? Under enhver omstendighet har det formodningen mot seg at ikke de delene av de respektive familiene som er involvert i saken også er kjent med de vesentlige delene av hendelsesforløpet. At et slikt hensyn skulle begrunne ikke bare det generelle referatforbudet, men fullstendig lukking av dørene, fremstår som helt uproposjonalt og ikke i tråd med de prinsippene som høyere rettsinstanser gang på gang har slått fast; at meroffentlighet i rettspleien må tilstrebes og at ikke dørene må lukkes i større grad enn det som er absolutt nødvendig.

Vi minner om at domstollovens § 127 gir åpning for å lukke dørene, men med for eksempel presse tilstede, underlagt presise referatbegrensninger. Retten nevner overhodet ikke denne muligheten, hvor retten kan tilpasse en ordning som ivaretar både behovet for å beskytte de siktede og samtidig ivareta allmennhetens informasjonsbehov.

Etter vårt syn skjer det alt for ofte at norske domstoler velger det mest dramatiske og omfattende alternativet, altså lukkede dører etter § 125, når man kunne valgt langt mer fleksible og offentlighetsvennlige alternativer som er gjort mulige i domstollovens kapittel 7, for eksempel referatforbud etter § 129. Samtidig vet vi at det jevnlig finner sted rettsmøter i norske domstoler hvor journalister er tilstede og overværer bevisførsel av svært intim og belastende karakter for de involverte. Det gjelder blant annet saker om seksuelle overgrep, vold i nære relasjoner osv. Ofte skjer dette ved at retten lukker dørene for publikum, men lar mediernes representanter være tilstede, med klare begrensninger hva gjelder referatadgangen. Noen ganger ilegges det ikke formelle restriksjoner. Vi mener en slik løsning burde vært aktuell også i dette tilfellet. Vi kjenner knapt til tilfeller hvor mediene ikke har fulgt rettens instruksjoner.

Vi viser her blant annet til Borgarting lagmannsretts kjennelse av 2017-03-10, sak 17-041916SAK-BORG/04, hvor det heter:

«For at retten skal kunne bestemme lukkede dører etter domstolsloven § 125 første ledd bokstav b, så må hensynet til privatlivets fred eller ærbarhet "kreve det". Hvis nevnte hensyn i stedet effektivt kan tilgodeses gjennom referatforbud, pålegg om anonymisering eller delvis stengte dører, skal slike virkemidler som utgangspunkt velges, se Bøhn, Domstolsloven, 2. utgave, 2013 side 546.»

Vi viser også til Dommerforeningens mediehåndbok («Dommerne og mediene», 3. utgave), hvor det på side 33 heter:

«Med unntak for de sakene hvor det i loven er uttrykkelig bestemt at rettsmøtet skal gå for lukkede dører, vil det etter utvalgets mening sjelden være behov for å utelukke pressen. Utvalget mener at de hensyn som tilsier lukkede dører, som oftest vil ivaretas ved at det nedlegges et begrenset referatforbud.»

4. Sluttbemerkninger

Vi er selvsagt oppmerksomme på at denne anken har begrenset effekt på den angjeldende sak, i og med at det aktuelle rettsmøtet er avholdt. Vi mener imidlertid at saken både a) har betydelig prinsipiell interesse og dermed betydning for kommende saker og b) kan få betydning for eventuelle kommende fengslingsmøter i samme sak. Vi ber derfor om at anken realitetsbehandles.

Vi nedlegger med dette følgende påstand:

Tingrettens kjennelse av 23. mai oppheves.

Med vennlig hilsen
for Norsk Redaktørforening

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Arne Jensen', written in a cursive style.

Arne Jensen
generalsekretær